

Михайло Димид. Богослов'я свободи: українська версія. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2020. 224 с.; ISBN 978-617-7608-24-9 (м'яка політурка)

Михайло Димид, протопресвітер Української Греко-Католицької Церкви, доктор східного канонічного права і професор кафедри пасторального богослов'я філософсько-богословського факультету Українського католицького університету, відомий серед українських християн не тільки як екуменіст, каноніст і богослов, але і як активний коментатор, капелан і учасник подій Революції гідності. У 2014 році вийшла його книга-фотоальбом «Каміня Майдану», до якої увійшли проповіді автора, виголошені під час переломних подій Революції, а також повідомлення, опубліковані в соцмережах ним самим і його дочкою Клементиною. Однак о. Михайло вже в той час поставив собі за мету богословськи осмислити те, що відбулося в Україні в ході подій 2013-2014 років і заговорив про явище, яке отримало згодом назву «теологія Майдану». Книга, що нині розглядаємо — «Богослов'я свободи: Українська версія» — є спробою таку теологію систематизувати і представити аудиторії.

Наскільки мені відомо, першим термін «богослов'я Майдану» вжив 13 грудня 2013 року протоієрей Православної Церкви України Андрій Дудченко, коментуючи запис іншого українського богослова — архімандрита Кирила Говоруна про публічну теологію, яка народилася, на думку останнього, в Україні на Євромайдані. Пізніше словосполучення стало використовуватися і іншими богословами, а о. Михайло Димид був одним з перших, хто це богослов'я став систематично розвивати. Як пише сам автор у передмові до книги, «богослов'я Майдану з'явилося в польових умовах, коли кожен учасник Революції гідності не був певен, що наступить завтрашній день».

Книга складається з чотирьох розділів, в яких розглянуті такі теми як богослов'я *під час* Майдану — аспекти свободи і гідності; публічне богослов'я на Майдані, в тому числі богословське підґрунтя кийвської Революції гідності; етика Майдану і богослов'я *після* Майдану. У всіх цих розділах червоною стежкою проходить ідея про те, що під час революційних подій явно діяв Дух Божий, тому українська революція є немов би продовженням біблійної історії в якій український народ, як новий Ізраїль, проходить свій шлях від рабства — через небезпеку і страждання, через кров і боротьбу — до свободи духу.

Теологічне осмислення доленосних для українського народу подій в історії відбувалося не раз, починаючи з середини XI століття — зі «Слова про закон і благодать» митрополита Іларіона і з кульмінацією в конституції Пилипа Орлика, написаної на початку XVIII століття. Пізніше до богословських підходів в осягненні долі країни зверталися численні класики української літератури на чолі з Тарасом Шевченком, Іваном Франком і Лесею Українкою. У наш час яскравими

представниками публічної теології стали Мирослав Маринович, вищезгаданий Кирило Говорун і ряд церковних і громадських діячів, більшість з яких взяли найактивнішу участь в Революції гідності.

На думку Михайла Димида, на Майдан людей вивела саме віра. Релігійні люди пов'язували її з Богом, нерелігійні ж вірили в перемогу добра над злом, тобто, відстоювали певні цінності. У книзі автор аналізує зростання свідомості людей в ході революції і показує як ідея євроінтеграції переросла в боротьбу за права і свободи. Широко цитуючи і згадуючи видатних філософів, учених, політиків і богословів, священник розкриває політичні та духовні складові Майдану, при цьому зіставляючи їх з догматичним вченням Церкви і принципами морального богослов'я та етики. Особливо ретельно у третьому розділі книги розглянуто етичний момент, який об'єднує віруючих і невіруючих. Етичні установки українців порівнюються з європейськими і констатується їх більш високий рівень і духовність.

Окремо варто згадати еклезіологічний аспект Майдану. На думку Михайла Димида, в Революції гідності нація виступила як єдина Церква, що об'єднує віруючих різних юрисдикцій в одне. Про подібне християнське бачення говорив ще Любомир Гузар, глава УГКЦ на численних виступах, в тому числі і на самому Майдані. Але в ході подій Революції те, що раніше було теорією, набуло кров і плоть. Так, віруючі різних церков, релігій і навіть атеїсти молилися разом, священники співслужили в молитовному наметі, сповідували і причащали людей незалежно від конфесії – численні приклади подібного наведені в книзі. Як вважає автор, в результаті цих драматичних випробувань, народилося нове співтовариство, яке стало фундаментом подальших громадських і політичних перетворень. Зокрема, волонтерський рух, який виник відразу після початку російсько-української війни, є його найяскравішим виявом. Автор упевнений, що таке піднесення духу стало можливим виключно через активну участь церков, які надали світським політичним протестам глибшого сенсу і духовної складової.

Книга «Богослов'я свободи: українська версія» є цінною складовою класичної української богословської думки, оскільки не лише осмислює новітню історію з теологічної перспективи, але й вписує її у загальносвітовий контекст, де пошук правди суспільством перетворюється на ґрунтовну догматичну знахідку, якою користуватимуться і яку досліджуватимуть найкращі богослови і філософи майбутнього.

Книга буде цікавою і корисною всім, хто цікавиться становленням нової української теології, а також тим, кого хвилює взаємозв'язок з місією Христа і Церкви та секулярним баченням засад політичного існування України.

*Михайло Шелудько,
Ліценціант Українського католицького університету,
Голова Комісії зі сприяння єдності християн Переяславсько-Вишньовської єпархії ПЦУ*

*Надійшла до редакції / Received 27.04.2021
Прийнята до публікації / Accepted 27.04.2021*